Hayat

TARİH

MECMUASI

Sayı: 10

Kasım 1966 • 250 Kuruş

FUZÛLÎ
Fotoğraf: Tamer Güvenç

Hayat TARİH MECMUASI

Bu sayıda neler var

Atatürk ve Gerillacılık 4
Türk Ocağı Reisi Hamdullah Suphi 8
Arnavutluk İsyanı (Rasim Bey'in Hâtıraları) 14
Darbımesellerimiz 22
Millet, Tarihini Öğrenmelidir 24
Seydî - Ali Reis'in Hâtıraları 27
Harbiye Mektebinin Tarihi 32
Çayın Tarihi 34
İsmini Taşıdığınız İnsanların Hikâyesi 37
Niğde'den Göreme'ye 39
Bir Asır Önce 45
Lâleli Camii 46
Kıbrıs'ı Nasıl Koruduk 52
Fuzûlî 54
Arkeoloji Müzesi 63
İpsiz Recep Çetesi 70
«Babalarımız Suçlu Değildi» 78
Bir Kitap Kabı 85
Tarih Öncesi Sanat 86
Tarihe Akan Bir Ay 91
İstanbul'un Dünü ve Bugünü 92
Kitaplar Arasında 94
Tarih Postası 96

Hayat TARİH MECMUASI
Aylık Kültür Mecmuası
1 Kasım 1966 Yıl : 2 Cilt : 2
Sayı: 10 Sıra: 22

İMTİYAZ SAHİBİ:
Şevket RADO

NEŞRİYAT MÜDÜRÜ:
Yılmaz ÖZTUNA

MESUL
YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ:
Orhan Ş. YÜKSEL

BASILDIĞI YER:
Tifdruk Matbaacılık Sanayii A. Ş. Basımevi - Divanyolu Türbedar Sok. No: 22 İstanbul
TEL: 27 95 10 (5 hat)

ABONE:
Bateş Bayilik Teşkilâtı. Cağaloğlu-İstanbul TEL: 27 12 07

Prof. Dr. Halil İnalcık

Prof. Dr. Halil İnalcık İle Bir Röportaj

«Millet Tarihini Öğrenmeli!»

Röportaj: Yılmaz Öztuna
Fotoğraflar: Sedat Dizici

EN değerli tarihçilerimizden Prof. Dr. Halil İnalcık, 9 eylül günü Hayat müessesesini ziyaret etti. Uzun zamandan beri kendisini ve fikirlerini Hayat Tarih Mecmuası okuyucularına tanıtmak istiyordum. Konuşmaya başladık:

— Okuyucularımız, önce biyografiniz hakkında bilgi sahibi olmak isterler. Kısaca lûtfeder misiniz?

— 1916'da İstanbul'da doğdum. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ni bitirdim. 1942'de doktor, ertesi yıl doçent, 1952'de profesör oldum. «Tanzimat ve Bulgar Meselesi» adını taşıyan doktora tezim basılmıştır. 1944'te Türk Tarih Kurumu'na, 1962'de Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü'ne üye seçildim. Hâlen Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde Osmanlı tarihi ve Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde Türk müesseseleri tarihi okutuyordum. Aynı fakültede Klasik Doğu Dilleri (Arapça ve Farsça) doçenti olan Dr. Şevkiye İnalcık'la evliyim.

— Hangi dilleri biliyorsunuz?

— İngilizce, Fransızca, Almanca ve Farsça. Arapça'yı da okuyabilirim.

— Başlıca eserlerinizi sayar mısınız?

— Tanzimat ve Bulgar Meselesi (1943), Sûret-i Defter-i Sancak-ı Arvanid (1954), Fâtih Devri Üzerinde Tetkikler ve Vesikalar (1954), Kaanûn-Nâme-i Sultânî (1956) kitap şeklinde çıktı. Ayrıca Türkçe, İngilizce, Fransızca, Sırpça ilmî dergilerde, birçok makalem yayınlandı.

— Sizin, tarihçilerimiz arasında en çok seyahat edenlerden biri olduğunuzu biliyorum. Nerelere gittiniz ?

— Efendim, dünyanın bir çok ülkesini gezdim. Pek çok milletlerarası ilmî kongrede Türkiye'yi temsil ettim. Henüz Sofya'dan döndüm. Tirana'dan davet edildiğimi haber aldım. RCD'nin Kültür Enstitüsü için Tahran'a gidecek iki delege arasında beni seçtiklerini de öğrendim. Gelecek yıl bir sömestr Princeton Üniversitesi'nde Osmanlı tarihi okutacağım. Esasen 1953-54'de gene New York'un Columbia Üniversitesi'nde misafir profesör olarak Osmanlı tarihi konferansları vermiştim. Geçen ay gene New York'taydım. Ayni üniversitede çalıştım. Bu arada Londra ve Beyrut Amerikan üniversitelerinde de çeşitli tarihlerde dersler verdim. Son gün-

lerde Royal Historical Society'ye muhabir üye seçildim. Bildiğiniz gibi İngiltere Kıraliyet Tarih Cemiyeti şimdiye kadar memleketimizden üye seçmemiştir.

— Hangi eserleri hazırlıyorsunuz ?

— Fâtih Devri adlı eserimin müteakip ciltlerini yayına hazırlıyorum. 1967'de Londra'da İngilizce, Fransızca ve Almanca olarak 250'şer sayfalık kısa bir Osmanlı tarihim çıkacak. İslâm Ansiklopedisi'nin İngilizce ve Fransızca olarak Hollanda'nın Leiden şehrinde yapılan yeni basımında Osmanlı tarihi üzerindeki maddeleri ben yazıyorum. Son yıllarda bilhassa inhitatımızın menşeleri meselesi üzerinde uğraşıyorum. Ayrıca Fransız müsteşriki Aubin'le beraber Leiden'de yılda bir cilt olmak üzere bir Osmanlı Tetkikleri Mecmuası yayınlıyacağız. Gelecek yıl ilk nüshası çıkacak. Makaleler üç büyük Avrupa dilinde yazılacak. Vaktiyle Viyana'da bir Osmanlı Tetkikleri Mecmuası çıkıyordu. Bu yeni dergi, onun yerini dolduracak.

— Avrupa'da eskisi gibi büyük çapta Türk ve Osmanlı tarihi mütehassısları yetişmediği kanaatindeyim. Ne dersiniz?

— Haklısınız, fakat büyük tarihçiler jenerasyonu tükenmiştir. Daha doğrusu gerçekten büyük tarihçi çok nadir yetişir. Şimdi Osmanlı tarihi üzerinde son ve kesin söz, Türkiye tarihçilerine geçmiştir. Bunu kat'î olarak iddia edebilirim. Bir kuşak önce durum başkaydı. Osmanlı tarihinin gerçek büyük mütehassısları, Avrupa' daydı. Bu bakımdan tarihçiliğimiz mühim hamle yapmıştır.

— Fakat monografi alanından pek çıkamıyoruz. Kompozisyon eseri veren tarihçilerimiz çok az.

— İleri sürdüğünüz husus için tarihçilerimizi tamamen itham etmemek icap eder. Çünkü çalışılan sahalar çok bâkirdir. Monografi sahasını geçtikten sonra terkibî fikir tarihçiliğine ulaşacağız. Bunun için de bir iki kuşak geçmesi icap eder. Bununla beraber demek istemiyorum ki, Türk ve Türkiye tarihleri üzerinde terkibî eser yazılamaz. Elimizde mevcut malzemeyle arada bir terkibî tarih yazmak lâzımdır, hattâ şarttır. Sizin Türkiye Tarihi'niz böyle bir eserdir. Yeni keşifler muvacehesinde tabiatiyle eskiyecek olan kompozisyon eserlerini yenilemek lâzımdır. Ancak malzememiz eksiktir diye terkibî kitaplar yazmazsak, bu saha boş kalır ki, bunun birçok mahzur, hattâ tehlikeleri vardır.

— İlk hamlede neler yapmamız lâzım?

— Arşiv malzemesini tarihçinin kullanabileceği hale getirmek ve kronik şeklindeki tarihî kaynaklarımızı édition critique usulüyle basmak lâzımdır. Avrupa'da arşivlerimizin ehemmiyeti bugün tamamen anlaşılmıştır. Artık Avrupalı tarihçi, arşivlerimizden faydalanmadan birçok asırlar için pek çok ülkenin tarihinin yazılamayacağını kavramıştır. Dünyanın

Prof. Dr. Halil İnalcık, mecmuamızın kütüphanesinde bir kitabı incelerken.

hemen bütün büyük üniversitelerinde Türkçe, Türk, bilhassa Osmanlı tarihi okutuluyor. Sofya Üniversitesi'nde Türkçe ve Osmanlı tarihi öğrenen 20 kadar öğrenci vardır. Bosnasarayı Üniversitesi, Osmanlı tarihi tetkiklerinin merkezlerinden biri olmuştur. Büyük Avrupa üniversitelerinden örnek vermemek için, Balkanlar'dan misal aldım.

— Tarihçiliğimizin seviyesi hakkındaki fikirlerinizi de öğrenmek isterim.

— Tarihçiliğimiz, birçok ilimlerimizden daha ileridir diyebilirim.

— Tarihçilerimize millî kültür bakımından ne gibi görevler düşüyor?

— Tarihimizi millete iyi öğretmek icap eder. Bu bütün dünyada böyledir. Milletler medenîleştikçe tarih tedrisatı ehemmiyet kesbeder. Bir milletin ilerlemesi, hattâ yaşaması için, tarih şuuruna sahip olması lâzımdır. İngiltere'nin kudreti, tarihine saygısından gelir. Tarih, geleceğimiz için sonsuz bir kaynaktır.

Profesör Halil İnalcık, Osmanlı tarihinin çeşitli alanları üzerinde çalışmış ve eser vermiş bir bilgin. Kırım Hanlığı, bu hanlığın Osmanlı camiası içindeki durumu ve münasebetleri, Osmanlı-Rus temaslarının başlangıcı, Don-Volga kanalı meselesi, II. Murad, Fâtih Sultan Mehmed ve Kanunî Sultan Süleyman devirleri, Tanzimat'ın Türkiye'nin sosyal yapısına tesirleri, meşgul olduğu bahisler arasında. Osmanlı hukuk, iktisat ve sosyal tarihini, büyük bir çabayla araştırıyor. Bilindiği gibi medeniyet, kültür ve teşkilât tarihimiz üzerindeki tetkikler, siyasî tarihimize nazaran henüz az gelişmiş bir safhadadır. Ancak bu sahalara merak gittikçe artmakta ve ortaya değerli eserler konmaktadır.

Profesör Halil İnalcık'a teşekkür ettim. Kanunî Semineri için İstanbul'a gelmiş, bir oturuma başkanlık etmiş, bir oturumda da «Süleyman'ın Kanunî'liği» mevzuundaki çok ilgi çekici tebliğini okumuştu. Ankara'ya dönecekti. İyi yolculuklar diledim.

İki Fıkra

KURUMUNDAN BELLİ

Eyüp'te Bahariye Mevlevîhanesi Şeyhi Hüseyin Fahreddin Efendi, bir gün odasında birkaç misafiriyle sohbet ederken Yenikapı Mevlevîhanesi Şeyhi Mehmed Celâleddin Dede Efendi gelir. Odada bulunanların hepsi ayağa kalkarlar. Bir köşeye kurulan, saraya koyun yetiştirmekle vazifeli ocağın resmî kıyafetli ağası yerinden kımıldamaz.

Celâleddin Efendi, nazikçe ve fakat cümlenin gizlediği bir târizle:

— Bu zat kim oluyor? diye sorar.

Birisi cevap verir:

— Efendi, ocak ağasıdır.

Celâleddin Efendi şu güzel mukabelede bulunur:

— Kurumundan belli...

ORTAKLAŞA

Üçüncü Sultan Murad'ın maskaralarından biri oyununu tamamlayınca, kendisine ihsan verileceği zaman, maskara:

— Padişahım, bugün altın istemem. Onun yerine bana yüz değnek vurulsun... der.

Padişah, bunu yeni bir oyun zannederek maskaraya yüz değnek vurulmasını ferman eder. Sopaların adedi elliyi bulunca maskara:

— Durun... der. Bir ortağım var, ellisini de ona vurun.

Padişah, bu ortağın kim olduğunu öğrenmek isteyince maskara:

— Her gün beni davete gelen bostancı, ben oyunumu bitirip bahşişimle çıktığımda, «seni ben çağırdım» diyerek verdiğiniz ihsanların yarısını elimden alır. Bugün de bana vurulan sopaların yarısı onun olsun, der.

Padişah, bu lâtifeden hoşlanır ve çağırtılan bostancıya da geriye kalan elli sopayı vurdurur.